

את ה"סדר" לפי מנהגם, כאשר כל בני המשפחה יושבים על מרבדים סביב שולחן נמוך ועליו מצות, יין ודברי מאכל שונים. את ההגדה קראו בעברית ותרגמו מיד לערבית. היה מעניין לראות את ה"סדר" הזה, לא שכחתי עד היום.

למחרת נסענו הביתה ברכיבה וכשחזרתי לצידון אחרי הפסח קיבלתי צו שחרור זמני בלי ציון תאריך וחזרתי הביתה.

כעבור חודש נקראתי להתייצב שוב ונשלחתי דרומה. הייתי היהודי היחיד בקבוצה של כעשרה ערבים. הובלנו על ידי שני שוטרים תורכיים שהובילו את ה"בוסטה"²⁵ עד למשמר הראשון על אחד ההרים מעל לים.

במקומות אלה הוצבו המשמרות התורכיים לאורך חוף הים ואנו היינו נמסרים ממשמר אחד לידי השני.

היה עלינו לעזוב מדי פעם את הדרך שלאורך החוף, לעלות בשביל למשמר שבכפר ולרדת משם חזרה עם ליווי חדש, בלי שתהיה לנו אפשרות לנוח. גם אוכל לא ניתן לנו. רק הודות לסכום קטן של כסף שהיה בידי ובידי נוצרי אחד מצידון עלה בידינו לקנות כמה פיתות ולהאכיל גם את יתר ההולכים איתנו. בלילה עברנו את גשר הקסמייה, הוא הגשר האחרון על הליטאני לפני נופלו לים, ואנשי המשמר שקיבלו אותנו החליטו לקשור אותי ואת הנוצרי יחד בטענה, שניסינו לשחד את השוטרים בכדי שישחררו אותנו.

וככה הלכנו שנינו קשורים אחד לשני בשטח החולות עד לעיר צור.

בקושי הצלחנו להשפיע על השוטרים שיסכימו לתת לכולנו ללון במלון על חשבוננו כדי שלא נצטרך לישון על הרצפה ב"קישלה" המלוכלכת והדחוסה. הוכנסנו לחדר במלון ושכבנו על הרצפה כשהשוטרים הציבו מיטותיהם ליד הדלת.

למחרת נמסרנו לליווי משטרה חדש, והלאה המשכנו לעכו.

ימים אחדים הייתי עצור בעכו במבצר העתיק מימי הצלבנים.²⁶ אחרי ארבעה ימים בעכו הועברנו, שוב ברגל, לחיפה. הפעם בקבוצה גדולה. לפני הכניסה לעיר קרא לי אחד משני השומרים וברמזים שונים הודיע: "אני לא צריך כסף, אבל חברי רוצה כסף". שיחרר אותי להכנס חופשי העירה כדי שאמצא סידור שממנו נרוויח גם אני וגם הם.

בחיפה מצאתי את אמא שחיכתה לי ובעזרתו של המוכתר של חיפה אז, יצחק רוזנברג,²⁷ קיבלתי תעודה צבאית של עובד לטובת הצבא.²⁸

חזרתי מחיפה למטולה לקחת מהמשק את העגלה והסוסים, וחזרתי למקום שהוצבתי בו.